

תוכן

3.....	מבוא
4.....	פרק ראשון – פשט
4.....	ציווי העקידה
6.....	ההליכה להר המריה והשיחה עם יצחק
7.....	בנין המזבח והעקידה
8.....	מלאך ה' עוצר את אברהם, החלפת יצחק באיל וברכת ה'
10.....	פרק שני – דרש
10.....	תמיהות יסודיות בסיפור העקידה
11.....	ניסיון העקידה – מדוע?
14.....	ניסיון העקידה – כיצד?
17.....	עקידת יצחק מצידו של אברהם
22.....	סיכום
23.....	ביבליוגרפיה

מבוא

אחת מפרשיות התורה עליה בנויים יסודות רבים במסורת היהודית מדורי דורות היא עקידת יצחק. בתפילות רבות מזכירים את מעשה העקידה במטרה ללמד סנגוריה על עם ישראל ולהזכיר זכות אבות, בפרט בתפילות הקדושות של הימים הנוראים. עקידת יצחק מהווה יסוד חינוכי עיקרי וחשוב לאורך כל ההיסטוריה, ועליה מבוססת המסירות לה' עד כדי אבדן החיים למען שמירה על מצוותיו¹.

אמנם, יחד עם המעלה והחשיבות שיש לסיפור הזה, אי אפשר שלא להתעורר ולהזדעזע ממה שאירע בו; אב, שחיכה לבנו במשך שנים רבות ואף תולה בו את המשך קיומו ומורשתו, הולך לשחוט אותו לעולה תוך זריזות וללא ויכוח. הקב"ה, שהוא המלך החנון והרחום שציווה על "לא תרצח" וקרא למעביר בנו למולך "תועבה" – מצווה את אברהם לעשות בדיוק ההיפך. למרות הסוף הטוב של הסיפור, אי אפשר שלא לתהות על כל המהלך שבו, ולהבין כי טמונים בדברים עומקים אותם יש לחשוף בכדי להבין דבר לאשורו.

עבודה זו דנה בשאלה המהותית על מעשה העקידה: מדוע וכיצד ציווה ה' את אברהם לעקוד את יצחק בנו? שאלה זו מפורקת לשני חלקים – ראשית, מדוע ציווה ה' את אברהם לעשות מעשה כה נורא, ושנית – כיצד יתכן שציווה זאת? שאלה זו נוגעת גם לאברהם – כיצד הוא ראה את מטרת העקידה, איך התנהג בפועל ומה חווה בדרכו לעקוד את בנו ובשעת העקידה עצמה?

מבנה העבודה מחולק ל-2 באופן כללי: חלק פשט וחלק דרש. בחלק הראשון מובא סיפור העקידה כפי שהוא עולה מעיון פשוט בפסוקים ובפרשני הפשט. חלק הדרש חושף את עומק הסיפור כפי שהוא מתפרש במדרשים השונים, ובו ניתן למצוא כיוונים שונים בכדי לענות על שאלת המחקר.

חלק הפשט מחולק ל-4 תתי פרקים, בהתאם להתרחשויות המרכזיות של סיפור העקידה: ציווי העקידה, ההליכה להר המוריה והשיחה עם יצחק, בניין המזבח והעקידה עצמה, עצירת מלאך ה' את אברהם, החלפת יצחק באיל והברכות שמקבל אברהם מה'. בכל תת פרק מבוארות ההתרחשויות שאירעו בו, במסגרת פשוטן של דברים.

לאחר חלק הפשט מוסבר מדוע יש הכרח בלימוד חלק הדרש בכדי להבין את סיפור העקידה. חלק הדרש עצמו מחולק לשלושה תתי פרקים: ראשית, בתת הפרק הראשון מוסבר מדוע ציווה ה' לעקוד את יצחק, שהוא בעצם ביאור למטרה של עקידת יצחק. לאחר שהתבררו הגישות השונות למטרת העקידה, עולה השאלה כיצד יתכן שה' ציווה על מעשה זה של העקידה, ובכך עוסק תת הפרק השני. לאחר שסיפור העקידה מצידו של הקב"ה נהיה ברור לאור המדרשים, מוסבר הסיפור מצידו של אברהם, התנהגותו והרגשות שהוא חווה, ובכך עוסק תת הפרק השלישי.

¹ אברהם, גרוסמן, **חסידיה ומורדות: נשים יהודיות באירופה בימי הביניים**, מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל: ירושלים. עמ' 348-351.

פרק ראשון – פשט

בפרשת וירא מספרת התורה על לידתו של יצחק, לאחר שנים רבות בהן אברהם ושרה חיכו לילד: "וה' פקד את שרה כאשר אמר, ויעש ה' לשרה כאשר דבר: ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו, למועד אשר דבר אותו אלוקים: ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו, אשר ילדה לו שרה, יצחק" (בראשית כא: א-ג). לידה זו התרחשה כאשר היה אברהם בן מאה שנים, לאחר שנים ארוכות בהן הייתה שרה עקרה, ובנו של אברהם היה ישמעאל, אשר ילדה לו הגר השפחה.

עקידת יצחק מסופרת גם היא בפרשת וירא, ואפשר לחלק אותה ל-7 חלקים: ציווי העקידה, ההליכה למקום, דו שיח בין אברהם ליצחק, בנין המזבח ומעשה העקידה, מלאך ה' עוצר את אברהם מהקרבת בנו, החלפת האיל ביצחק, השבועה והברכה של ה'.

ציווי העקידה

העקידה נפתחת בקריאת ה' לאברהם: "ויהי אחר הדברים האלה והאלוקים נסה את אברהם, ויאמר אליו אברהם, ויאמר הנני: ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, ולך-לך אל ארץ המריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך" (בראשית כב: א-ב) – ה' מצווה את אברהם ללכת להר המריה ולהקריב את יצחק, בנו האהוב והיחיד משרה, לקרבן עלה לה'.

ויהי אחר הדברים האלה

ציווי זה מתרחש "אחר הדברים האלה", וכפי שמפרש רשב"ם על המקום, בכל המקומות בתורה משמעותו שפרשה זו באה כהמשך לפרשה שלפניה². הפרשה הקודמת מספרת על הברית שכרת אברהם עם אבימלך מלך פלשתים, שלא יעשו ביניהם מלחמה עד מספר דורות קדימה³, ולכן יש קשר בין מעשה העקידה לבין ברית זו. רשב"ם⁴ טוען כי בכך התורה רוצה לרמז על הסיבה לעקידה, כיוון שהקב"ה כעס על אברהם שכרת ברית עם אבימלך, כי ארץ פלשתים בה ישב אבימלך שייכת לעם ישראל בלבד.

אמנם, רש"י⁵ מסביר כי במילים "אחר הדברים האלה" אין הכוונה לפרשה הקודמת של הברית עם אבימלך, אלא לדברים שאמר השטן לה' או לדין ודברים בין יצחק לישמעאל, אשר בעקבותיהם בא ציווי העקידה, כפי שיפורט בפרק הבא. מדוע לא פירש רש"י כמו רשב"ם? מוסבר על כך בשפתי חכמים⁶, שבין כריתת הברית לבין העקידה יש 12 שנים, ולא סביר להשתמש בלשון "אחר" כאשר יש פער גדול כל כך של זמן.

² רשב"ם. מתוך: מרדכי-ליב, קצנלבוגן, **מקראות גדולות תורת חיים – חומש בראשית חלק א**, מוסד הרב קוק: ירושלים, תשמ"ו. עמ' רנב.

³ בראשית, כא: כב-כד.

⁴ רשב"ם, שם.

⁵ רש"י. מתוך: מרדכי-ליב, קצנלבוגן, **מקראות גדולות תורת חיים – חומש בראשית חלק א**, מוסד הרב קוק: ירושלים, תשמ"ו. עמ' רנב-רנג.

⁶ שפתי חכמים. מתוך: מנחם, כהן, **מקראות גדולות הכתר – חומש בראשית**, רמת גן תשנ"ב.